

پول و اخلاق

سهیل ایلداری

مأخذ: www.ArabianBusinee.com

بینی می کند رشد تامین مالی اسلامی همچنان ادامه داشته باشد. او می گوید: حدود ۳۵۰ میلیون مسلمان در کشورهای هند، اندونزی و مالزی زندگی می کنند که شمار آنان به سرعت رو به افزایش است. همچنین تعداد زیادی از مسلمانان در سایر کشورها از جمله سنگاپور، فیلیپین و جنوب تایلند زندگی می کنند. معامله کردن با این تعداد زیاد جمعیت باید بر مبنای روشی باشد که با دین آنان همخوانی داشته باشد.

به راستی تامین مالی اسلامی یعنی چه؟ به طور خلاصه باید گفت، از دیدگاه قرآن کریم، پول به تنهایی و در ذات خود فاقد ارزش است، بلکه این کار و تلاش است که دارای ارزش بوده و از طریق آن پول به دست می آید. برخی از افراد ممکن است از معاملات فقط به پول نظر داشته باشند، ولی باید در نظر داشت تجارت و سرمایه گذاری بر روی یک طرح بازرگانی همواره با ریسک ها و مخاطراتی نیز روبه رو بوده است، اما نباید از خاطر دور داشت پولی که بدون تلاش و در دسر و از طریق ربا به دست می آید، در شریعت اسلام حرام است.

تامین مالی اسلامی منطبق با شریعت اسلام از لحاظ گستردگی و نیز میزان دارایی در سرتاسر دنیا به طور روزافزونی در حال گسترش است.

کارشناسان تخمین می زنند اکنون حجم دارایی های اسلامی از یک تریلیون دلار فراتر رفته است. با در نظر گرفتن جمعیت ۱/۲ میلیارد دلاری مسلمانان، این صنعت از ظرفیت و توان بالقوه فراوانی برخوردار شده است.

گرچه تامین مالی اسلامی اکنون در حال گسترش دامنه نفوذ خود است، ولی رشد این پدیده را به طور ویژه می توانیم در جوامع اسلامی مشاهده کنیم. این صنعت به طور گسترده ای در مالزی با استقبال مردمی مواجه شده است و حدود ۱۰ درصد رشد سالانه را تجربه می کند. در کشورهای حاشیه خلیج فارس، بحرین نخستین کشوری بود که در صدد رفع عقب ماندگی خود برآمد و به این مفهوم توجه کرد. در سال های اخیر امارات متحده عربی نیز توجه زیادی به رشد و توسعه این صنعت داشته است.

با نگاهی به آینده، "اندرو وود" از روزنامه فایننشال تایمز پیش

منطقه خاورمیانه این موسسات از زشد بسیار بالایی برخوردار شدند و در طول دهه گذشته با دقت و موشکافی بالایی به آن توجه شد. اکنون بانکداری اسلامی به مرحله ای رسیده است که در دسترس قرار دارد و جانشین رقابتی و قابل قبولی برای نظام بانکداری ربوی به شمار می رود.

از این رو، اغلب موسسات پولی و مالی به این پدیده نوظهور توجه لازم معطوف داشته اند و پژوهشگران و مدیران اجرایی بانک ها با همکاری هم درصدد بهبود و ترقی پایه های اسلامی این نظام هستند.

سرمایه گذاران به طور کلی عقل گرا و به اصول مذهب پایبند هستند. آنها در خدماتی که پایین تر از سطح استاندارد قرار دارند، سرمایه گذاری نمی کنند، زیرا این مسئله از دید مذهبشان گناه به حساب می آید. به هر حال تلفیق ایدئولوژی با کارایی و مسئله تغییر را می توان به وضوح مشاهده کرد.

یکی از کارشناسان بانکداری اسلامی منطقه می گوید: "ما اکنون نمی توانیم تصور کنیم بانکداری اسلامی به همان سطحی رسیده است که بانک های متعارف را در آن می بینیم؟ بانکداری اسلامی تنها ۳۰ سال قدمت دارد، در حالی که از عمر صنعت بانکداری رایج هزاران سال می گذرد. ما در حال آموزش از نظام بانکداری متعارف هستیم.

دکتر حسین حمد حسام یکی از پژوهشگران امور دینی قطر می گوید: "بانک ملی شارجه نمونه بارزی است از این که چگونه نظام های بانکداری اسلامی می توانند خود را به عنوان جانشینان شایسته ای معرفی کنند. بانک ملی شارجه به بانک اسلامی شارجه تبدیل شده است."

سهام این بانک در سال ۲۰۰۲ و زمانی که یک بانک متعارف بود، تنها ۳ درصد ارزش داشت، اما وقتی که در اول ژانویه سال ۲۰۰۷ این بانک تصمیم گرفت به بانک اسلامی تبدیل شود، سهامش ۷ درصد رشد کرد. در شش ماهه نخست سال گذشته این بانک ۳/۵ درصد سود به دست آورد، در حالی که اغلب بانک های ربوی منطقه با مشکل روبه رو بودند.

همچنین باید توجه داشت سرمایه گذاری باید بر اساس اصول کلی شریعت و ارزش های اخلاقی مسلمانان انجام بگیرد به این بیان که سرمایه گذاری در زمینه تولید مشروبات الکلی، تولید فیلم های مستهجن و... نفی شده است. گرچه صنعت تامین مالی اسلامی به تازگی پای در صحنه رقابت های جهانی نهاده است، ولی این پدیده ریشه در تاریخ اسلام دارد. در جوامعی که از آیین و ارزش های اسلامی تبعیت می کند، امور پولی و مالی بر مبنای دین الهی اسلام هدایت می شود.

برخی از تحلیلگران می گویند اکتشاف نفت در منطقه خاورمیانه نقطه عطفی در تأمین مالی اسلامی به شمار می رود. اما ثروت حاصل از درآمدهای سرشار نفت توسط نظام های بانکداری غربی مدیریت می شود. پس چه چیزی باعث شده است در سالیان اخیر شاهد رشد و شکوفایی فراوان در ارائه خدمات مالی اسلامی باشیم؟ به طور قطع و یقین یک عامل اجتماعی در شکل گیری این پدیده موثر بوده است:

رویدادهای سیاسی سال های اخیر سبب شد تا مسلمانان به ارزش دستاوردهای خویش پی ببرند و بسیاری از آنان با وجود تسلط موسسات پولی و مالی غرب بر کشورشان به مبانی تعلیمات اسلامی توجه کنند. گرچه برخی استدلال می کنند این امر بازتاب مشکلاتی است که پس از حادثه یازدهم سپتامبر ۲۰۰۱ در آمریکا به وجود آمده، ولی نباید از خاطر برد که در بسیاری از مناطق، گرایش به خدمات مالی اسلامی نوعی احساس یکپارچگی هم در میان آنان ایجاد کرده و تامین مالی اسلامی تقاضای گسترده ای را در میان توده های مردم برانگیخته است.

خارج از دایره تعهدات دینی، خدمات تامین مالی اسلامی اخیراً در تلاش بوده است تا برای رقابت پذیر بودن در عرصه جهانی، از قابلیت انعطاف بالایی برخوردار شود. حتی قبل از هزاره سوم، تامین مالی اسلامی از محبوبیت بالایی برخوردار شده بود و در کشورهای ثروتمند صادرکننده نفت و به طور مشخص در میان کشورهای

برخی از تحلیلگران می گویند اکتشاف نفت در منطقه خاورمیانه نقطه عطفی در تأمین مالی اسلامی به شمار می رود. اما ثروت حاصل از درآمدهای سرشار نفت توسط نظام های بانکداری غربی مدیریت می شود

با توجه به این که بانک شارجه بر مبنای فلسفه متنوعی پایه ریزی شده است، برخی استدلال می کنند این بانک قادر است به سود سرشاری دست یابد. دکتر حسام در ادامه می افزاید: "در خصوص مزایای نظام بانکداری اسلامی باید گفت، نکته بسیار مهم آن است که این تامین مالی بر پایه اوراق بهادار حاصل می شود و به خودی خود ریسک آن کاهش می یابد. البته تمایز این بانک ها به ابزارهایی مربوط می شود که اشخاص و موسسات بازرگانی از آن برای تامین مالی استفاده می کنند."

بانک های ربوی بر پایه نظام وام دهی و وام گیری شکل گرفته اند. سپرده گذاران، دارایی خود را به بانک می سپارند و بانک باید در مواقع لزوم اصل پول را به همراه بهره ثابتی به فرد باز گرداند. در نقطه مقابل، هنگامی که بانک نیز پول را وام می

دهد، میزان مشخصی از سود را علاوه بر اصل پول دریافت می دارد. منتقدین می گویند: این شیوه محرکی برای سرمایه گذاری های مخاطره آمیز و رفتاری است که در نظام اقتصادی بی ثبات صورت می گیرد.

محققانی مانند "آندرس" که دانش آموخته مدرسه مدیریت دانشگاه کالیفرنیا است، به این نکته اشاره می کنند که تامین مالی اسلامی موجد تورم نیست و همانند عملیات سفته بازی، دارای ماهیتی قمارگونه و آسیب پذیر نیست. تامین مالی اسلامی با سپرده گذاران همانند سرمایه گذاران رفتار می کند. نظام تامین مالی اسلامی همانند تمدن، نظام سیاسی و اقتصادی اسلام دارای قدمت زیادی است؛ گرچه در ظاهر بیش از سه دهه از عمرش نمی گذرد. دکتر حسام نیز می گوید: "اکنون مسئولیت پذیری تامین مالی اسلامی به سرعت در حال افزایش است."

در حال حاضر موفقیت های چشمگیر موسسات مالی اسلامی به محرک قدرتمندی برای بانک های تجاری و دولت های غربی تبدیل شده است تا آنان نیز به سمت ارائه این خدمات متمایل شوند. برای مثال بانک HSBC شعبه ویژه ای را برای انجام عملیات

در حال حاضر موفقیت های چشمگیر موسسات مالی اسلامی به محرک قدرتمندی برای بانک های تجاری و دولت های غربی تبدیل شده است تا آنان نیز به سمت ارائه این خدمات متمایل شوند

بانکی تاسیس کرده که Amana HSBC نامیده می شود و به ارائه خدمات مالی اسلامی اشتغال دارد.

بریتانیا هم چند سال قبل نخستین بانک اسلامی خود موسوم به "بانک اسلامی بریتانیا" را راه اندازی کرد که نسبت به انتشار اوراق قرضه اسلامی که "سوکوک" نام دارد، نیز اقدام کرده است. اکنون در منظر سیاستمداران انگلیسی، تامین مالی اسلامی در برنامه های اقتصادی این کشور از جایگاه ویژه ای برخوردار شده است. آنان تمایل دارند لندن را به عنوان مرکز اصلی تامین مالی اسلامی جهان معرفی کنند، ولی چه چیزی باعث شده است غیر مسلمانان هم به این نوع از خدمات مالی گرایش پیدا کنند؟

موفقیت مالی و ثبات سرمایه گذاری نخستین انگیزه های آنان به شمار می رود، اما مساله محکومیت از بعد اخلاقی در غرب سبب شده است در جوامع غربی به این نوع خدمات توجه زیادی مبذول شود. "ریکا کریستانتو" در مجله سرمایه گذاری دانشگاه هاروارد به طور خلاصه علت و فلسفه وجودی این پدیده را چنین شرح داده است:

"عمده ترین اصل در تامین مالی اسلامی این است که امور بازرگانی باید از طریق وجدان و شعور هدایت شود و تجار و بازرگانان باید به شیوه درست عمل کنند. این جنبه خاص از تامین مالی توسط خبرگان، که آن را به عنوان قابلیت جابه جایی خاص نام می برند سرمایه گذاران غربی را همانند هم طرازان خاورمیانه ای شان به سمت این خدمات سوق داده است."

بسیاری از سرمایه گذاران ثروتمند غربی تمایل دارند در صنایع گناه آلودی همچون تولید آبجو یا آلات قمار سرمایه گذاری کنند. به نظر آقای "وود"، تاسیس بانک های اسلامی ممکن است مشوقی باشد برای آنها تا توانایی های خود را در خدمات مناسب و مطلوبی به کار گیرند و به مسائل اخلاقی پایبند باقی بمانند.

با تمام این اوصاف کارشناسان و محققان بانکداری و تامین مالی اسلامی عقیده دارند این صنعت باید در هماهنگی کامل با نظام های پولی موجود فعالیت کند نه در نقطه مقابل آنها.